

*Стоянова І. Д.,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов**Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка**Соколовська Л. А.,**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов**Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

КОНЦЕПТ *STATE* У РОМАНІ ДЖ. ОРВЕЛЛА «1984»: СПЕЦИФІКА МОВНОЇ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ В ОРИГІНАЛІ ТА ПЕРЕКЛАДІ

Анотація. Стаття присвячена розгляду специфіки мовної об'єктивації концепту *STATE* в оригіналі роману-антиутопії Джорджа Орвелла «1984» та його перекладі. Термін «концепт» вивчається у межах перекладацьких досліджень. В науковій розвідці робиться спроба визначити зміст концепту, проаналізувати перекладацькі рішення щодо відтворення концепту в українському перекладі.

Концепт *STATE* у творі представлений такими чотирма сегментами: *COUNTRY, SOCIAL COMMUNITY, POLITICAL and SOCIAL ORGANIZATION, COMMUNITY AS A PART OF FEDERAL DEPARTMENT*, має багаторівневу структуру, тобто складається з декількох когнітивних рівнів, які відрізняються рівнем абстракції, яку вони відбивають. У структурі концепту визначаються чотири концептуальні рівні, утворені ієрархічно підпорядкованими ознаками, які було виділено на основі архісем та диференційних сем, що формують значення концепту *STATE*. Виокремлені сегменти концептуальних ознак відповідають основним галузям-джерелам, які слугують базою для концептуалізації. Ці сегменти й далі членуються на мікросегменти, тобто нижчі рівні членування фреймової структури.

Зроблено висновок, що одним з найважливіших засобів адекватного відтворення концепту є перекладацькі трансформації. Аналіз дискурсивних реалізацій концепту *STATE* у романі Джорджа Орвелла «1984» англійською мовою та його перекладу українською мовою дає підстави стверджувати, що найчастіше використаними трансформаціями досліджуваного перекладу було додавання членів речення та заміни частин мови, часових форм, а також конкретизація.

В результаті використання визначених перекладацьких трансформацій перекладач адекватно передав образ антиутопічної держави, що усвідомлюється в англійській лінгвокультурі як влада, яка прагне все охопити, контролювати і всюди проникати.

На основі наведених у статті прикладів дискурсивної реалізації концепту *STATE* висувається припущення, що вживання перекладацьких трансформацій дає змогу максимально зберегти у перекладі ідентичність авторської думки, а також підвищити об'єктивність процесу перекладу і перекладацького рішення.

Ключові слова: концепт, концептуальний аналіз, фреймова структура, лексична трансформація, граматична трансформація, додавання, конкретизація.

Постановка проблеми. На сучасному етапі у світі, де тоталітарні режими все ще узурпують владу у багатьох його кутках, проблема висвітлення основних характеристик і рис таких режимів залишається гостро актуальною. Відправною точкою у формуванні антиутопії є утопія. Сюжети утопії та антиутопії типологічно близькі завдяки інтересу до суспільної системи. Критик Ю. Латиніна зауважує, що вони складають у світовій літературі «невелику частку текстів, головною дійовою особою яких є держава» [1, с. 178]. Літературна антиутопія в історичному вимірі є спадкоємицею позитивної утопії. Антиутопія зображує той самий світ, який описувався і в утопії, але різюча відмінність утопії від антиутопії полягає у ставленні авторів до вигаданих суспільств. «Два світи (позитивний і негативний) у традиційній утопії й антиутопії одночасно несуть негативний заряд» [2, с. 53]. Ця опозиція виявляється в тому, що в структурі антиутопії закладені порівняння «людина й суспільство», «людина й світ» [3, с. 215]. Роман Дж. Орвелла «1984» вважається класичним зразком антиутопії та одним із найяскравіших представників цього жанру у ХХ столітті.

Особливу увагу приділено концепту *STATE*, зокрема його мовним об'єктиваціям в оригінальному творі та рішенням українського перекладача роману В. Данмера щодо його намагання зберегти атмосферу книги для вітчизняного читача. Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу до відтворення етноспецифіки концептосфер різних культур та опису способів вербалізації концептів у певному дискурсі, вибору способів їх передачі цільовою мовою. Основними методами дослідження є порівняльний та контекстний аналіз, зіставлення форми та змісту оригінального тексту та його перекладу на українську мову.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасну епоху інтеграції особливої ваги набуває міжкультурна комунікація, одним з найважливіших елементів якої є переклад. У своїй сутності будь-яка міжкультурна комунікація являє собою переклад

концептів однієї культури на мови інших культур. Саме тут виникає багато проблем, які надають величезний простір для досліджень.

Художній переклад значно складніший, ніж переклад творів інших жанрів, оскільки передбачає не лише двомовне перенесення, а обмін двома культурами та двома соціумами, що включає обмін емоціями, асоціаціями та ідеями. Здійснюючи переклад тексту, який створювався автором в іншому соціумі і представляє іншу картину світу, перекладач має дослідити особливості, що відрізняють картину світу автора оригінального тексту від його власної, і визначити, як саме такі особливості виражені у тексті твору. Завданням перекладача має бути пошук оптимальних засобів для відтворення цих особливостей під час перекладу.

Переклад художніх текстів вимагає як розуміння індивідуального стилю автора, так і врахування особливостей цільової мови, тому критерії якості й точності художнього перекладу потребують об'єктивного обґрунтування. Одним із таких важливих критеріїв може бути концептуальний аналіз у перекладі. Метою концептуального аналізу є виявлення змісту концепту, побудова моделі концептуальної структури, визначення специфічності її вербалізації у мові. Застосування методики концептуального аналізу (Н. Арутюнова, А. Белова, А. Вежбицька, Ю. Степанов, В. Карасик, О. Кубрякова, І. Шевченко, О. Кресан, С. Жаботинська, О. Кагановська) у контексті художнього перекладу надає ширші можливості для проникнення в природу індивідуально-авторського світосприйняття, його розуміння як складника концептуальної картини світу.

Концепт ідентифікується як «ментальне утворення, що відображає об'єкти як предметного, так і ідеального світу, і є одиницею колективної свідомості, що зберігається в колективній пам'яті носіїв мови, характеризується багатомірністю, дискретністю смислу» [4, с. 298]; «культурно відзначений вербалізований зміст, представлений в аспекті вираження низкою своїх мовних реалізацій, що утворюють відповідну лексико-семантичну парадигму» [5, с. 102].

У концепті як одиниці свідомості міститься вербально закріплене судження (морально-етичного, ідеологічного, психологічного та наївно-філософського характеру). Аналіз концепту дає можливість відкрити особливості мовної картини світу, в якій втілюється сприйняття людиною явищ реальної дійсності і яка виступає фактично базою загальної духовної картини світу. Культурні концепти кожної окремої нації, мовної спільноти є відмінними та неповторними, що ускладнює проблеми їхнього відтворення іншими мовами [6, с. 20].

Під час перекладу з максимальною повнотою мають відтворюватися усі виміри концепту, а саме образний, поняттєвий та ціннісний, оскільки картина світу складається із сукупності образних, поняттєвих та ціннісних доміант. Під час перекладу найлегше відтворити поняттєвий складник концепту, оскільки передача ядерного значення не викликає особливих труднощів. Образний та ціннісний рівні вимагають найбільшої уваги перекладача [7, с. 194].

За висновком М. Лук'яненко, на основі концептуального аналізу тексту вибудовується концептуальний підхід до перекладу, який полягає у визначенні текстових концептів і осягненні головного концепту твору як головної передумови перекладу. За такого підходу зберігається авторський концепт твору.

Основними принципами концептуального підходу до перекладу, за М. Лук'яненко, є виявлення і збереження у цільовому тексті базових концептів, а саме важливих складових частин семантико-стилістичної системи оригіналу, задля забезпечення відповідних реакцій читачів перекладу; врахування під час перекладу авторської концепції першотвору, яка визначає його зміст і стиль; сприйняття концептуального змісту художнього твору в діалектичній єдності з його художньою формою; відтворення в перекладі лінгвостилістичних особливостей оригіналу, що пов'язано з певними втратами та різними трансформаціями, спричиненими відмінностями між мовними і концептуальними картинками світу; максимально точне відтворення у перекладі екстралінгвальних явищ як компонентів загальної контекстної системи оригіналу; урахування мовної і концептуальної картин одержувача перекладу та його культурної традиції; обов'язкове зіставлення концептуальної інформації, яку містить оригінал, з тією, яку виявлятиме перекладений твір, що є важливою передумовою досягнення адекватності [8, с. 5].

Мову та культуру поєднує їх знаковий та системний характер. І в мові, і в культурі збережена сприйнята, перероблена, структурована картина світу. Таким чином, під час перекладу твору на іншу мову концепт переживає неминучі трансформації, сповнюється новими смислами, змінює своє асоціативне поле. Трансформація – це основа більшості прийомів перекладу, яка полягає у зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту за збереження інформації, призначеної для передачі.

Граматичні трансформації (граматичні заміни) – це спосіб перекладу, за якого граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю мови перекладу з іншим граматичним значенням. Заміни може піддаватися граматична одиниця будь-якого рівня, зокрема частина мови, член речення [9, с. 252]. Під час перекладу завжди відбувається заміна форм мови оригіналу на форми мови перекладу. Граматична заміна як особливий спосіб перекладу передбачає не просто вживання в перекладі форм мови перекладу, а відмова від використання форм, аналогічних вихідним, заміну таких форм на інші [10, с. 54].

Проблеми перекладацьких трансформацій розглядали Л. Бархударов, Л. Латишев, В. Комісаров, А. Швейцер, Є. Бреус, Я. Рецкер та багато інших науковців. Однак проблема перекладацьких трансформацій загалом і граматичних зокрема продовжує залишатися актуальною. Нині існує безліч підходів до поділу перекладацьких трансформацій на види й типи, безліч класифікацій, запропонованих різними авторами. За словами Л. Бархударова, всі види перетворень чи трансформацій, здійснюваних у процесі перекладу, можна звести до чотирьох елементарних типів, таких як граматичні, серед яких слід назвати перестановки, заміни, опущення, додавання; лексичні заміни (конкретизація та генералізація) та комплексні лексико-граматичні заміни (антонімічний переклад) [11, с. 59].

Метою статті є виявлення і характеристика мовних засобів реалізації концепту STATE в оригіналі роману Дж. Орвелла та в українському перекладі; аналіз та систематизація перекладацьких рішень щодо відтворення концепту в українському перекладі.

Виклад основного матеріалу. Концепт STATE належить до сфери соціального й політичного життя і є дуже важливим для існування та розвитку будь-якої нації, тому ставлення

громадян до держави залежить від історичних та політичних традицій того чи іншого етносу. Саме традиції ставлення до держави фіксуються в мові на різних стратифікаційних рівнях.

Аналіз дискурсивних реалізацій дав змогу доповнити прототипні уявлення про концепт STATE. Як свідчить аналіз мовного матеріалу, визначений концепт у творі представлений такими чотирма сегментами: COUNTRY, SOCIAL COMMUNITY, POLITICAL and SOCIAL ORGANIZATION, COMMUNITY AS A PART OF FEDERAL DEPARTMENT, має багаторівневу структуру, тобто складається з декількох когнітивних рівнів, які відрізняються рівнем абстракції, яку вони відбивають. У структурі концепту визначаються чотири концептуальні рівні, утворені ієрархічно підпорядкованими ознаками, які було виділено на основі архісем та диференційних сем [12, с. 20], що формують значення концепту STATE. Виокремлені сегменти концептуальних ознак відповідають основним галузям-джерелам, які слугують базою для концептуалізації. Ці сегменти й далі членуються на мікросегменти, тобто нижчі рівні членування фреймової структури.

Порівнюючи оригінал твору Дж. Орвелла «1984» з його українським перекладом, зробленим Віталієм Данмером, спостерігаємо велику кількість різноманітних трансформацій, якими скористався автор для створення адекватного художнього перекладу. Їх більшість є об'єктивними та вмотивованими.

Сегмент COUNTRY представлений мікросегментом *territory*. Ім'я концепту STATE називає окрему географічну область, яка розуміється як окремий земельний простір, територія: (1): "*Oceania comprises the Americas, the Atlantic islands including the British Isles, Australasia, and the southern portion of Africa*" [13, с. 234].

Океанія охоплює обидві Америки, Атлантичні острови, включаючи Британські острови, Австралазію та південну частину Африки [14, с. 172]. Перекладач звертається до смислового розвитку, замінюючи словниковий відповідник *comprises* контекстуальним *охоплює*, який логічно з ним пов'язаний.

Актуалізація мікросегменту *territory* відбувається шляхом об'єктивності таких семантичних ознак.

1) Limited: (2): "*The frontiers between (the) three super-states are in some places arbitrary, and in others they fluctuate according to the fortunes of war; but in general they follow geographical lines*" [13, с. 234].

Кордони між (цими) трьома наддержавами є у деяких місцях довільними та непостійними, а у інших місцях вони коливаються залежно від примх війни, але загалом вони чітко повторюють географічні межі [14, с. 172]. В перекладі цього уривку спостерігаємо використання двох типів трансформацій, таких як конкретизація (заміна слова мови оригіналу з більш широким предметно-логічним значенням словом мови перекладу з більш вузьким значенням (*the three super-states – ціми трьома наддержавами*)) та додавання (тип перекладацької трансформації, який ґрунтується на відновленні під час перекладу опущених слів. (*The frontiers are arbitrary – Кордони є довільними та непостійними*)).

2) Isolated: (3): "*It is absolutely necessary to their structure that there should be no contact with foreigners <...> the average citizen of Oceania never sets eyes on a citizen of either Eurasia or Eastasia, and he is forbidden the knowledge of foreign languages*" [13, с. 248]. Стилі англіїські речення вимагають

в українській мові більш розгорнутого вираження, тому метод додавання виявляється досить актуальним під час перекладу цього уривка.

Це абсолютно необхідно для їх структури аби не могло бути жодного контакту з іноземцями <...> середньостатистичний громадянин Океанії ніколи не бачить на власні очі громадянина Євразії або Східазії, і йому заборонено мати знання з будь-яких іноземних мов [14, с. 183].

Сегмент SOCIAL COMMUNITY репрезентується мікросегментом *people*: (4) "*Below that come the dumb masses whom we habitually refer to as 'the proles', numbering perhaps 85 per cent of the population*" <...> *the proles are the Low*" [13, с. 263].

Нижче від цього знаходяться ті безглузді, тупі та глухі маси, до яких ми за звичкою звертаємося як до «пролів», кількістю можливо 85 відсотків від населення <...>, проли є Низькими [14, с. 194].

У вищеведеному уривку перекладач використовує такі типи трансформацій, як додавання (компенсуючи відсутність необхідних слів) та найбільш поширений і варіативний вид перекладацької трансформації, а саме заміну. У процесі перекладу заміни можуть піддаватися як граматичні, так і лексичні одиниці. В нашому випадку відбувається заміна частини мови.

Сегмент POLITICAL and SOCIAL ORGANIZATION формується мікросегментами, які концептуалізують політичні, економічні й культурні реалії антиутопічного суспільства: *functions, bodies of power, ideology*.

Мікросегмент *bodies of power* має ще один рівень ієрархічної структури й розширюється на третьому рівні за допомогою мікросегменту *суб'єкти влади*. Актуалізація цього мікросегменту відбувається шляхом об'єктивності таких семантичних ознак.

1) Take care of people: (5): "*the party was the eternal guardian of the weak*" [13, с. 331]. *Ця Партія є вічним захисником слабких* [14, с. 31]. В цьому уривку відбувається заміна минулого часу на теперішній.

2) Control all spheres of life: (6): "*A Party member lives from birth to death under the eye of the Thought Police. Even when he is alone he can never be sure that he is alone. Wherever he may be, asleep or awake, working or resting, in his bath or in bed, he can be inspected without warning and without knowing that he is being inspected. Nothing that he does is indifferent*" [13, с. 265].

Член Партії живе від народження до самої смерті під невиспущим оком Поліції Думок. Навіть тоді коли він перебуває на самоті, він ніколи не може бути певним, що він дійсно на самоті. При будь-яких умовах де б він не перебував, уві сні чи у бадьорості, працюючи чи відпочиваючи, у ванній чи у ліжку, він може бути інспектований без жодного попередження і без жодного знання про те, що його було інспектовано. Жодна з його дій не є незначущою [14, с. 197]. Під час передачі цього речення було застосовано лексичний тип трансформації додавання.

3) Repress people: (7): "*The rocket bombs which fell daily on London were fired by the Government of Oceania itself, 'just to keep people frightened'*" [13, с. 187]. *Ті ракетні бомби, які щоденно падають на Лондон, швидше за все, запущені власне Урядом Океанії – лише для того аби тримати народ наляканим* [14, с. 141]. В наведеному прикладі застосовано низку граматичних трансформацій на різному рівні, тобто наявна комплексна граматична трансформація. Це дві або більше простих гра-

матичних (синтаксичних) трансформацій, наприклад, коли під час перекладу одночасно здійснюються заміна та додавання. Перекладач застосовує граматичну заміну іменника *the rocket* на прикметник *ракетні* та синтаксичну перестановку *fell daily – щоденно падають*, поєднану з граматичною заміною минулого часу *fell* на теперішній *падають*, що зумовлене синтаксичною структурою української мови.

4) Militarize social life: (8) “*All three powers merely continue to produce atomic bombs*” [13, с. 246]. *Усі ці три потуги лише продовжили виробництво атомних бомб* [14, с. 175]. У прикладі показано такий тип лексичної заміни, як конкретизація (відсутність у мові перекладу слова з таким же діапазоном значень *powers – потуги*), а також граматичну заміну інфінітиву *to produce* на іменник *виробництво*. Це можна пояснити особливостями синтаксичної структури української мови.

5) Popularize the achievements of power bodies: (9): “*Oceanic society rests ultimately on the belief that Big Brother is omnipotent and that the Party is infallible*” [13, с. 267]. *Суспільство Океанії спирається урешті-решт на ту віру, що Старший Брат є всемогутнім та весільним, і те, що ця Партія є непогрішима та незаперечна* [14, с. 198]. Лексична трансформація додавання в наведеному прикладі була використана задля лексичного збільшення, обумовленого формальною невизначеністю семантичних компонентів мови оригіналу (*Big Brother is omnipotent – Старший Брат є всемогутнім та весільним; the Party is infallible – ця Партія є непогрішима та незаперечна*).

6) Suppress differently minded people: (10): “*agents of the Thought Police moved always among them, spreading false rumours and marking down and eliminating the few individuals who were judged capable of becoming dangerous*” [13, с. 91]. *Декілька агентів Поліції Думок завжди перебували серед них, розповсюджуючи брехливі чутки, відстежуючи та винищуючи тих особистостей, що на їх думку здатні були стати загрозою* [14, с. 64]. У цьому уривку перекладач також звертається до лексичної трансформації додавання *agents of the Thought Police – Декілька агентів Поліції Думок*, метою чого є лексичне збільшення доречними словами.

7) Owners of all property: (11): “*the Party owns everything in Oceania, because it controls everything, and disposes of the products as it thinks fit*” [13, с. 260]. *Партія володіла геть усім у Океанії, тому що вона контролювала геть усе, і розпоряджалася цими здобутками так, як тільки їй цього заманеться* [14, с. 192]. В наведеному прикладі під час перекладу було використано заміну на морфологічному рівні (спосіб перекладу, за якого граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю мови перекладу з іншим граматичним значенням). В цьому випадку було здійснено заміну граматичного часу в англ. з теперішнього *the Party owns, <...> controls <...>, disposes* на минулий час укр. *Партія володіла <...>, контролювала <...>, і розпоряджалася*.

8) Have unlimited power: (12): “*Power is in inflicting pain and humiliation. Power is in tearing human minds to pieces and putting them together again in new shapes of your own choosing*” [13, с. 336].

Влада полягає у завданні болю та приниження. Влада полягає у роздиранні людського розуму на шматки і у складанні їх знову разом у нових формах, необхідних твоєму власному вибору [14, с. 252]. Під час перекладу цього речення було здійс-

нено лексичну заміну, а саме конкретизовано слово із загальним значенням в англ. *Power* словом із приватним значенням в укр. *Влада*.

Сегмент POLITICAL and SOCIAL ORGANIZATION представлений мікросегментом *functions*, який має ще один рівень ієрархічної структури й розширюється на третьому рівні за допомогою двох мікросегментів *internal functions, external functions*. Актуалізація мікросегменту *internal functions* відбувається шляхом об’єктивації таких семантичних ознак.

1) Upbringing: (13): “*Nearly all children nowadays were horrible. What was worst of all was that by means of such organizations as the Spies they were systematically turned into ungovernable little savages, and yet this produced in them no tendency whatever to rebel against the discipline of the Party <...> The songs, the processions, the banners, the hiking, the drilling with dummy rifles, the yelling of slogans, the worship of Big Brother – it was all a sort of glorious game to them*” [13, с. 31].

Майже всі діти зараз суцільне жахливе лихо. А що найгірше за все, так це те, що завдяки зусиллям таких організацій, як, наприклад, Шпигуни, їх систематично перетворюють на некерованих, невгамовних маленьких дикунів, і відтоді це виробляє в них повну відсутність прагнень до повстання проти порядків Партії <...> Пісні, марші, прапори, турпоходи, тренування з макетами рушниць, визукування гасел, культове поклоніння Старшому Брату – це все було для них різновидом якоїсь чудової гри [14, с. 21]. В наведеному прикладі було застосовано низку граматичних трансформацій на різному рівні. Так, речення *children nowadays were horrible* було перекладено *діти зараз суцільне жахливе лихо* з подвійною заміною граматичного часу з минулого на теперішній час та прикметника *horrible* на номінативне словосполучення *жахливе лихо*. В уривку *they were systematically turned into ungovernable little savages, and yet this produced in them no tendency whatever to rebel against the discipline of the Party* перекладач використовує заміну граматичного часу в англ. з минулого *were systematically turned into ungovernable little savages* на теперішній час укр. *їх систематично перетворюють на некерованих, невгамовних маленьких дикунів*. Граматична трансформація внутрішнього поділу та лексичного додавання в наведеному прикладі була використана для того, щоби полегшити сприйняття тексту: англ. *by means of such organizations as the Spies* – укр. *завдяки зусиллям таких організацій, як, наприклад, Шпигуни*.

2) Mass media: (14): “*And the Records Department, after all, was itself only a single branch of the Ministry of Truth, whose primary job was not to reconstruct the past but to supply the citizens of Oceania with newspapers, films, textbooks, telescreen programmes, plays, novels – with every conceivable kind of information, instruction, or entertainment, from a statue to a slogan, from a lyric poem to a biological treatise, and from a child’s spelling-book to a Newspeak dictionary*” [13, с. 54].

І Відділ Записів, зрештою, являв собою лише одну єдину гілку Міністерства Правди, головною метою якого була не перебудова минулого, а забезпечення постачання громадянам Океанії газет, фільмів, підручників, програм телезахисту, ігор, романів – усіх мислимих різновидів інформації, інструкцій, розваг, від статуй до гасел, від ліричних поем до трактатів з біології, від дитячих абеток до словників з Новосуржу [14, с. 38]. Під час перекладу речення було застосовано семантичний розвиток в ході передачі словосполучень *whose primary*

job – головною метою, a child's spelling-book – від дитячих абеток. Поясненням є заміна словникового відповідника контекстуальним. Також у перекладі цього речення спостерігається застосування граматичної заміни частин мови: англ. *to reconstruct the past, to supply the citizens* – укр. *перебудова минулого, забезпечення постачання громадянам*. Перекладачі вдаються до заміни зазвичай тоді, коли у мові перекладу немає частини мови чи конструкції з відповідним значенням, коли цього потребують норми сполучуваності.

3) Science: (15): *"In the vast laboratories of the Ministry of Peace the teams of experts are...concerned with planning the logistics of future wars; others devise larger and larger rocket bombs, more and more powerful explosives, and more and more impenetrable armour-plating; others search for new and deadlier gases, or for soluble poisons"* [13, с. 245]. У просторах лабораторіях Міністерства Миру цілі команди цих експертів невпинно та невтомно працюють. Деякі займаються лише плануванням логістики у майбутніх війнах; інші розробляють все більші і більші ракетні бомби, ще сильнішу й найсильнішу потужну вибухівку, ще міцнішу та найміцнішу непробивну панцирвану броню, інші вишукують нових та більш смертоносних газів або швидкорозчинних отрут [14, с. 180]. В наведеному прикладі перекладач використав загальноприйнятний спосіб, а саме складнопідрядне речення із зовнішнім поділом (поділ складного речення на декілька простих під час перекладу з іноземної мови).

Мікросегмент *external functions* знаходить свій вияв через семантичну ознаку *war activities*. Ці відношення пов'язані зі справжніми військовими діями на території й за межами антиутопічної держави: (16): *"Oceania has always been at war with Eastasia. Since the beginning of your life, since the beginning of the Party, since the beginning of history, the war has continued without a break, always the same war"* [13, с. 311]. **Океанія завжди була у стані війни зі Східазією. Від самого початку твого життя, від самого початку Партії, від самого початку історії, ця війна продовжується без жодної перерви, завжди одна й та сама війна** [14, с. 231]. У прикладі до речення оригіналу під час перекладу додано номінативну одиницю у *стані*. Трансформація додавання була використана задля покращення смислового зв'язку в реченні. Додавання збільшує кількість слів, що дає можливість адекватніше зробити переклад, до того ж надається необхідна тональність повідомленню, наближуючи його до норм української мови.

Сегмент POLITICAL and SOCIAL ORGANIZATION репрезентується мікросегментом *ideology*: (17): *"history has stopped. Nothing exists except an endless present in which the Party is always right"* [13, с. 195]. **Історія ступила. Нічого не існує окрім нескінченного теперішнього, у якому Партія завжди права** [14, с. 143]. У цьому прикладі спостерігаємо вживання прийому антонімізації: англійське стверджувальне речення *Nothing exists except an endless present* трансформується у заперечувальне *Нічого не існує окрім нескінченного теперішнього*. Зазначимо, що, незважаючи на таке глибинне перетворення лексико-граматичного характеру, зберігається логічний зв'язок між вихідним і цільовим реченнями.

Висновки. Аналіз використання того чи іншого концепту в перекладі є трудомістким завданням, бо перекладач має звести місток між двома різними культурами та наблизити одну до

одної. Відтворюючи художній іншомовний текст, перекладач керується умовами міжмовної комунікації, створюючи такий переклад, який повністю відобразить літературну особливість та емоційно-естетичну цінність першотвору. Одними з найважливіших засобів адекватного відтворення є перекладацькі трансформації.

Аналіз мовного матеріалу дає підстави стверджувати, що майже в кожному реченні використано якусь трансформацію. Це зумовлено розбіжностями двох мов. Найчастіше використаними трансформаціями досліджуваного перекладу було додавання членів речення та заміни, особливо частин мови, часових форм, а також конкретизація. Часто траплялися й семантичний розвиток, внутрішній та зовнішній поділ. Більшість трансформацій цього перекладу були вмотивованими.

В результаті використання визначених перекладацьких трансформацій В. Данмер адекватно передав образ антиутопічної держави, що усвідомлюється в англійській лінгвокультурі як влада, яка прагне все охопити, контролювати і всюди проникати. Домінуючим методом управління є насильство, примушення, терор.

Перспективи подальших досліджень полягають у монологістичному та полілінгвістичному порівняльному аналізі творів вибраного жанру задля виявлення рівня адекватності перекладів порівняно з першоджерелом, а також розгляд специфіки мовної об'єктивації інших концептів.

Література:

1. Латынина Ю. Литературные истоки антиутопического жанра : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.01.08. Москва, 1992. 20 с.
2. Сабина О. Жанр антиутопии в английской и американской литературе 30-50-х годов XX в. *Вестник МГУ. Сер. 9: Филология*. 1990. № 2. С. 51–54.
3. Новиков В. Книга о пародии. Москва : Советский писатель, 1989. 343 с.
4. Селіванова О. Лінгвістична енциклопедія : довідник. Полтава : Довкілля, 2011. 844 с.
5. Попова З., Стернин И. Когнитивная лингвистика : учебное издание. Москва : Восток-Запад, 2007. 314 с.
6. Гаврилук А. Роль концепту у перекладознавстві. *Наукові записки національного університету «Острозька Академія»*. Серія: Філологія. 2012. Вип. 25. С. 19–21.
7. Некряч Т. Види асиметрії при перекладі драматичного діалогу. *Проблеми семантики, прагматики, та когнітивної лінгвістики*. 2006. Вип. 9. С. 191–196.
8. Лук'янченко М. Французька екзистенціальна проза в українських перекладах : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.16. Київ, 2006. 20 с.
9. Волченко О., Нікішина В. Граматичні трансформації в англоукраїнському художньому перекладі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». 2015. Вип. 54. С. 252–254.
10. Комиссаров В. Теория перевода. Москва : Высшая школа, 1990. 253 с.
11. Бархударов Л. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода. Москва : Международные отношения, 1975. 324 с.
12. Шмелев Д. Очерки по семасиологии русского языка. Москва, 1964. 244 с.
13. Orwell G. 1984. N.-Y. : New American Library, 1949. 177 p.
14. Орвел Дж. 1984 / пер. з англ. В. Данмер. URL: <http://toloka.to/t45955>.

Stoyanova I., Sokolovska L. Concept STATE in the novel by George Orwell “1984”: peculiarity of its linguistic representation in the original and translation

Summary. The paper deals with the analysis of linguistic representation of the concept STATE in the original of the anti-utopian novel by George Orwell “1984” and its translation. The term “concept” is analyzed in the realm of its translation studies.

The work highlights an attempt to determine the content of the concept, to analyze translation solutions on the reconstruction of the concept in the Ukrainian translation.

The concept STATE in the novel is represented by four segments: COUNTRY, SOCIAL COMMUNITY, POLITICAL and SOCIAL ORGANIZATION, COMMUNITY AS A PART OF FEDERAL DEPARTMENT and has a multilevel structure. It consists of several cognitive levels that differ in the degree of abstraction they reflect. The structure of the concept defines four conceptual levels, formed by hierarchically subordinate features, which were identified on the basis of arch-semes and differential semes, which form the meaning of the concept STATE. The selected segments of conceptual features correspond to the main sources that serve as a basis for conceptualization. These segments are further divided into microsegments – the lower levels of the frame structuring.

The conclusion has been made that one of the most important means of adequate representation of the concept is translation transformations. The analysis of the discourse representations of the concept STATE in George Orwell’s novel “1984” in English and its translation into Ukrainian suggests that the most commonly used transformation of the studied translation was the addition of sentence members and substitutions: parts of speech substitutions, substitutions of temporal forms, and concretization.

As a result of the use of certain translation transformations, the translator adequately conveyed the image of an anti-utopian state, which is perceived in English linguistic culture as a power that seeks to embrace, control and penetrate everywhere.

On the basis of the discourse representations of the concept STATE, analyzed in the article, an assumption is made that the use of translation transformations allows to preserve the author’s thoughts identity in translation and to enhance the objectivity of the translation process and the translation solution.

Key words: concept, conceptual analysis, frame structure, lexical transformation, grammatical transformation, addition, categorization.